

2011. – Т. 24 (63). – # 2. – С. 126–131.
6. *Kysel'ov Ju.O.* Osnovy heosofii: problemy teorii ta metodolohii / *Ju.O. Kysel'ov.* – Luhans'k : DZ "LNU imeni Tarasa Ševčenko", 2011. – 208 s.
  7. *Savyckyj P.N.* Kontynent Evrazyja / *P.N. Savyckyj.* – М. : Ahraf, 1997. – 464 s.
  8. *Sid I.* Konkurencija v spravi ljubovi / *Ihor Sid* // Ukr. lit. hazeta. – 2010. – #26. – S. 8.
  9. *Fadeeva T.M.* Krym v sakral'nom prostranstve: ystoryja, symvoly, lehendy / *T.M. Fadeeva.* – Symferopol': Byznes-ynform, 2002. – 304 s.

Резюме:

Юрий Кисельов. КРЫМ КАК УКРАИНСКОЕ ГЕОПРОСТРАНСТВО.

Отмеченные аспекты геопространственной локализации Крыма (в частности, его сопряженность Перекопской перемычкой с остальной Украиной и обособленность Керченским проливом от России), определяют его естественную принадлежность к Украинскому государству. Замечено, что Крымский полуостров занимает незаурядное место в геопространстве Восточной Европы, о чем свидетельствуют его значительное ландшафтное, этническое и культурно-цивилизационное многообразие. Рассмотрены некоторые геополитические и геософические аспекты неоднородности ландшафтов Крыма и их "внутренней сущности", проявлением которой является преимущественно тюркский этноландшафт, что подобен украинскому и "относительно противоположный" к российскому. Освещены историко-географические особенности развития Крыма как этнически мозаичного региона. Отмечено внутренние неоднородности Крымского полуострова как в естественном, так и в историческом и общественно-географическом аспектах. Отмечено, что длительное время ни один из этносов не мог овладеть Крымом полностью, сосредотачиваясь, как правило, на одном из его природных регионов – сухостепном, горном или субсредиземноморским. Отмечено, что только в середине II тыс. после рожества Христового, крымские татары первыми овладели всем полуостровом. Указано, что и сегодня благодаря действию демографического фактора татары имеют стратегически благоприятное положение в Крыму. Отмечена историческая недолговечность пребывания россиян на полуострове как этнической общности, не "попавшая" ни в один из его ландшафтов. Приведен один из вариантов административно-территориального реформирования Крыма после восстановления Украиной контроля над ним, который допускает нарушение целостности полуострова как административной единицы. В частности, в соответствии со схемой, разработанной А.И. Доценко, север и восток Крыма предлагается включить в Приазовский край, а запад и юг – к Причерноморскому.

Ключевые слова: Крым, геополитика, геопространство, ландшафт, этнос.

Summary:

Yuriy Kyselyov. CRIMEA AS A UKRAINIAN GEOSPACE.

Some aspects of geospatial localization of Crimea (notably its connection to the rest of Ukraine via the Perekop Isthmus and its separation from Russia by the Kerch Strait) that determine its organic belonging to the Ukrainian State are noted. It is emphasized that the Crimean peninsula occupies an extraordinary place in the geospace of Eastern Europe, as evidenced by the diversity of its landscapes, ethnicities and cultures or civilizations. Some geopolitical and geospatial aspects of Crimea's landscape diversity and its "internal essence", that manifests itself as a predominantly Turkic ethnic landscape which is similar to the Ukrainian and "relatively opposite" to the Russian, are observed. The historical-geographical development of Crimea as an ethnic mosaic is elucidated. The internal diversity of the Crimean peninsula in its natural, historical and socio-geographical aspects is stressed. It is noted that for a long time none of the ethnicities could possess all of Crimea and that, as a rule, each concentrated in only one of its natural regions, such as dry-steppe, mountain or sub-Mediterranean. It is noted that the Crimean Tatars were the first to take possession of the entire peninsula only five hundred years ago. Moreover, it is noted that thanks to their higher birth rate, the Tatars today have a demographic advantage. Meanwhile, it is stressed that Russians, with their short history in Crimea as an ethnic community, have not adapted to any of its landscapes. An example of one variation of administrative and territorial restructuring of Crimea, proposed after future restoration of Ukraine's control over it, violates the peninsula's unity as an administrative unit. According to the scheme created by Prof. Anatolij Dotsenko, the north and east of Crimea are proposed to form the Azov Kray while the west and south would form the Black Sea Kray.

Key words: Crimea, geopolitics, geospace, landscape, ethnicity.

Рецензент: проф. Ішук С.І.

Надійшла 23.10.2014р.

УДК 330.59(477.83):303.446

Мирослава ПЕТРОВСЬКА, Вікторія ПАНТИЛЕЙ

ОЦІНКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розкрито зміст понять "рівень життя" і "якість життя", розглянуто підходи до інтегральної оцінки рівня життя населення. Проаналізовано рівень життя населення Львівської області на основі екологічних, медико-демографічних і соціальних показників. Здійснено ранжування території Львівщини за рівнем сприятливості умов проживання населення методом порівняння з середніми показниками в Україні та на

основі інтегральної оцінки показників-стимуляторів і показників-дестимуляторів.

Ключові слова: рівень життя, середньо-місячна заробітна плата, коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, забезпеченість населення житлом, рівень безробіття, викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Рівень життя – це соціально-економічна категорія, яка відображає ступінь розвитку і задоволення фізичних, духовних і соціальних потреб населення, а також умови в суспільстві для розвитку і задоволення цих потреб. Його смислове наповнення формує інформація про доходи, споживання, зайнятість, умови праці, стан здоров'я, тривалість життя, освіту, культурний розвиток, соціальні права та гарантії тощо. Концепція якості життя виходить за рамки концепції рівня життя, віддзеркалює загальний добробут суспільства і враховує такі категорії, як задоволеність життям, свобода вибору, безпека, соціальні зв'язки, стан навколишнього середовища тощо.

Аналіз життєвого рівня населення певного регіону, або визначення якості життя його населення, є важливим етапом регіонального аналізу як для подальшого прогнозування, так і при виявленні районів з напруженою соціальною ситуацією [19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі бракує однозначного трактування понять якість і рівень життя; часто їх вживають як взаємозамінні, проте таке трактування є хибним [13; 31]. Більшість дефініцій презентують рівень життя як досягнутий рівень задоволення потреб населення [1; 2; 9; 23; 24; 29], в свою чергу, якість життя розуміють як емоційний стан, спричинений задоволенням потреб [21]. У літературі нерідко існують спроби дефініювання рівня і якості життя через категорію умов побуту населення [25], а також суспільний добробут [26]. У такому трактуванні рівень життя населення є можливою до ідентифікації і вимірною частиною умов побуту населення, яка окреслює ступінь задоволення матеріальних і нематеріальних потреб населення через блага і платні послуги, а також через суспільне споживання в даних геопросторових координатах [25].

У сучасних наукових дослідженнях вчених поняття рівня життя населення містить три ключові аспекти: добробут населення, нагромадження людського капіталу, рівень людського розвитку [8; 9; 22].

Якість життя, в свою чергу, є інтегральною категорією, яка охоплює синтез таких понять як рівень, стандарт, а також стиль життя. М. Adamiec [20, с. 93], К. Popiołek, J. Trzebia-

towski [30, с. 26-27] вважають, що "якість життя є багатовимірним поняттям з емоційним забарвленням, в якості ідеологічного знаряддя, поняттям евалюативним, неможливим до однозначної інтерпретації", а також поняттям, зануреним "в політичний і культурний контекст". Це є, так зване, широке трактування категорії якості життя. Згідно нього [5; 11], якість життя – це суспільно-економічна категорія, узагальнююча поняття рівня життя, яка містить в собі не тільки рівень споживання матеріальних благ і послуг, але також задоволення духовних потреб, здоров'я, тривалість життя, умови навколишнього середовища. У вузькому трактуванні якість життя населення поєднує в собі вищезазначені елементи, за винятком рівня життя населення в його економічному трактуванні (доходи, видатки, рівень споживання і т. д.) У дуже цікавий спосіб інтерпретувала поняття якості життя польська дослідниця Н. Sęk [28, с. 112], згідно якої це "комплекс умов життя людини, об'єктивні атрибути світу природи, предметів і культури, а також об'єктивно оцінювані атрибути людини зв'язані з рівнем життя і суспільною позицією". Серед об'єктивних визначників якості життя "міститься також структура організму людини і рівень функціонування його біологічних систем, тобто здоров'я".

Підсумовуючи погляди дослідників-фахівців у цій сфері, слід зазначити, що якість життя населення оцінюється, головним чином, за допомогою суб'єктивних (тобто, впливаючих із соціологічних досліджень щодо задоволення з життя, своєї власної матеріальної ситуації і свого власного здоров'я) чинників, тоді як рівень життя населення оцінюється за допомогою об'єктивних (кількісних і якісних) чинників, наприклад, рівень і структура доходів, видатків, споживання. Рівень суспільного розвитку характеризує, в свою чергу, можливості реалізації людини як індивіда і як члена суспільства.

Серед офіційно прийнятих і використовуваних органами статистики України методик, в першу чергу, слід вказати на методику, подану в статистичному збірнику "Соціальні індикатори рівня життя населення". Вона заснована на системі соціальних індикаторів рівня та якості життя населення, які щорічно розраховує і публікує Держкомстат України [16]. Ця систе-

ма соціальних індикаторів включає такі групи окремих показників: мікроекономічні, макроекономічні, охорона здоров'я і безпека, освіта, зайнятість населення, матеріальної забезпеченості населення, рівень і структура особистого споживання, житлові умови населення, пенсійного забезпечення населення, соціальної напруженості.

Рівень і якість життя населення визначають як за допомогою інтегрального індексу людського розвитку, так і дев'яти індексів, що характеризують окремі його аспекти, а саме: демографічний розвиток регіонів, розвиток регіональних ринків праці, матеріальний добробут населення, умови проживання населення, стан і охорона здоров'я населення, соціальне середовище, рівень освіти населення, економічна ситуація, фінансування людського розвитку.

Рішенням Президії НАН України та колеґії Державної служби статистики України 13.06.2012 р. № 123-м затверджено нову Методику вимірювання регіонального людського розвитку [15]. До його розрахунку включено 33 показники, об'єднані в 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення, соціальне становище, комфортне життя, добробут, гідна праця, освіта. Розрахунки ІЛР дозволяють побудувати єдину шкалу, на якій у ранговому порядку розміщують усі регіони України. Конкретне значення індексу не має економічної інтерпретації – важливим є лише місце, яке належить кожному конкретному регіону на єдиній для України шкалі.

Узагальнюючи теорію і практику даного питання, дослідники вирізняють ряд невирішених проблем, а саме: розмежування понять "рівень" і "якість" життя населення, побудови узагальнюючого критерію оцінки рівня і якості життя населення, вибору системи окремих та інтегральних кількісних показників оцінки рівня життя населення, розробки інтегральної оцінки якості життя населення тощо [19].

Формулювання цілей статті. Мета публікації полягає, передусім, в аналізі й оцінці рівня життя населення Львівської обл. на основі екологічних, медико-демографічних і соціальних показників, а також здійсненні ранжування території Львівщини за рівнем сприятливості умов проживання населення за допомогою методу порівняння з середніми показниками в Україні та на основі інтегральної оцінки показників-стимуляторів і показників-дестимуляторів. Об'єктом нашого дослідження виступають

20 адміністративних районів Львівської обл. (за винятком міст обласного підпорядкування), а також м. Львів. Аналіз рівня життя населення Львівської обл. обмежено статистичними даними 2012 р.

Виклад основного матеріалу. Львівська обл. характеризується сприятливою екологічною та медико-демографічною ситуацією відносно решти областей України [4], в той час, як економічна ситуація і рівень заможності населення залишаються відносно низькими [3; 27].

Для проведення медико-екологічної оцінки Львівської обл. вибрано такі показники: – *екологічні* (викиди забруднювальних речовин в атмосферу на одиницю площі (т/км²); частка забруднених вод у загальному обсязі відведення зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти (%); внесення мінеральних добрив на 1 га посівних площ (кг/га); обсяги накопичення промислових токсичних відходів у сховищах організованого складування (поховання) та на території підприємств (т/км²);

– *медико-демографічні* (загальний рівень поширеності хвороб (показник на 1 000 населення); рівень поширеності ендокринних захворювань (показник на 10 000 населення); рівень поширеності патологій щитовидної залози (показник на 10 000 населення); рівень поширеності онкозахворювань, рівень поширеності хвороб серцево-судинної системи, рівень поширеності хвороб органів дихання, рівень первинної захворюваності на хвороби органів травлення, загальний рівень смертності населення, рівень смертності від онкозахворювань; рівень смертності від хвороб системи кровообігу; рівень смертності від хвороб органів дихання; рівень смертності від хвороб органів травлення (показник на 100 тис. населення).

Усі показники оцінено за п'ятибальною шкалою. Екологічні та медико-демографічні коефіцієнти окремих показників приведено до значень -2 (критичний стан), -1 (незадовільний стан), 0 (нейтральний стан), +1 (задовільний стан), +2 (добрий стан). На підставі розрахунків здійснено ранжування території за системою рейтингових оцінок як за окремими екологічними і медико-демографічними показниками, так і за інтегральним показником. За даними інтегральних показників оцінено ступінь вагомості чинників ризику, які дозволяють обґрунтувати першочерговість проведення природоохоронних заходів для покращення умов проживання населення.

Ранжування районів Львівщини за еколо-

гічними показниками дає змогу виокремити критичний стан у Кам'янка-Бузькому, незадовільний – у Перемишлянському районах, нейтральний – у Жидачівському, Жовківському, Золочівському, Сокальському та Стрийському районах. Задовільною екоситуацією характеризуються Бродівський, Буський, Городоцький, Миколаївський, Пустомитівський, Радехівський, Сокальський райони. Добрим за екологічними показниками є стан у Мостиському, Самбірському, Старосамбірському, Дрогобицькому, Яворівському і Турківському районах [7].

Ранжування районів Львівської обл. за медико-демографічними показниками дозволяє віднести до районів з критичним станом Буський, Дрогобицький, Жидачівський, Перемишлянський, Самбірський і Старосамбірський, незадовільним – Городоцький, Кам'янка-Бузький, Мостиський і Сколівський. Добрим медико-демографічним станом характеризується лише один район Львівської обл. – Яворівський. Задовільний стан притаманний Пустомитівському, а нейтральний – Бродівському, Жовківському, Золочівському, Миколаївському, Радехівському, Сокальському, Стрийському і Турківському районам [10].

Ранжування районів Львівської обл. за інтегральними (комплексними екологічними і медико-демографічними) показниками дозволило виокремити райони з критичним станом

Жидачівський, Кам'янка-Бузький, Перемишлянський, а також м. Львів. Лише три адміністративні одиниці досліджуваної території характеризуються добрим (Яворівський район) і задовільним (Турківський і Пустомитівський райони) станами. Решта районів ввійшли до групи "нейтральний стан".

Особливо помітний зв'язок стану здоров'я населення та екологічної ситуації в Пустомитівському районі (незадовільний стан як за екологічними показниками, так і за медико-демографічними), Жовківському, Золочівському, Сокальському, Стрийському районах (ранги за екологічними та медико-демографічними показниками відповідають 0, тобто нейтральному стану). Менш помітний зв'язок простежено у Бродівському, Кам'янка-Бузькому, Миколаївському, Перемишлянському, Радехівському районах (у них ранги за відповідними групами показників відрізняються на одиницю).

Ранжування території Львівської обл. за рівнем сприятливості умов проживання населення здійснено методом порівняння з середніми показниками в Україні (табл. 1). Сумарний показник рівня життя населення обчислено як середнє арифметичне нормованих показників для кожного району. У більшості районів показники не перевищують середній рівень по країні.

Таблиця 1

**Основні показники рівня життя населення Львівської обл.
у порівнянні з середніми в Україні**

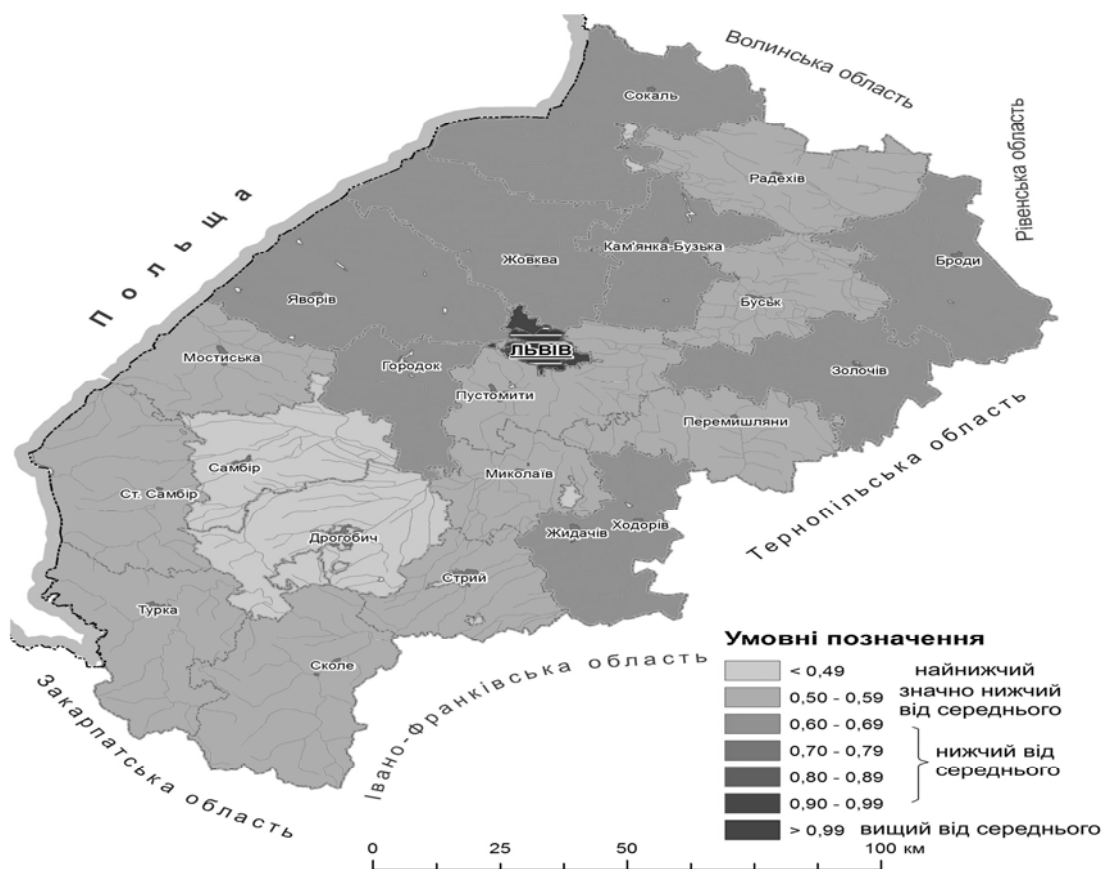
Адміністративні райони	Показники						Ранг
	Середньомісячна заробітна плата	Рівень урбанізації	Обсяг реалізованих послуг у розрахунку на 1 особу	Загальна житлова площа на душу населення	Кількість лікарів на 10000 жителів	Сумарний показник	
1	2	3	4	5	6	7	8
Бродівський	1,13	0,62	0,18	0,93	0,25	0,62	5
Буський	1,03	0,51	0,09	1,01	0,23	0,57	10
Городоцький	1,02	0,51	0,31	1,04	0,33	0,64	4
Дрогобицький	0,95	0,12	0,08	1,04	0,17	0,47	15
Жидачівський	1,07	0,61	0,13	0,99	0,24	0,61	6
Жовківський	0,99	0,51	0,41	0,84	0,26	0,60	7
Золочівський	1,06	0,59	0,22	0,91	0,28	0,61	6
Кам'янка-Бузький	1,47	0,58	0,10	0,98	0,23	0,67	3
Миколаївський	1,23	0,40	0,14	0,98	0,21	0,59	8
Мостиський	0,98	0,39	0,13	1,01	0,23	0,55	11
Перемишлянський	1,17	0,39	0,14	0,99	0,26	0,59	8
Пустомитівський	1,10	0,19	0,25	1,14	0,19	0,57	10
Радехівський	1,00	0,39	0,11	0,98	0,23	0,54	12
Самбірський	0,94	0,24	0,14	0,94	0,14	0,48	14
Сколівський	1,21	0,39	0,19	0,87	0,25	0,58	9

Сокальський	1,63	0,53	0,21	0,87	0,20	0,69	2
Старосамбірський	0,97	0,33	0,06	0,93	0,19	0,50	13
Стрийський	1,55	0,10	0,04	0,95	0,29	0,59	8
Турківський	1,04	0,25	0,04	0,93	0,19	0,50	13
Яворівський	1,06	0,67	0,36	0,77	0,23	0,62	5
м. Львів	1,33	1,45	2,32	0,78	1,10	1,40	1
Середній по області	1,24	0,88	1,21	0,91	0,50	0,95	
Середній по країні	1	1	1	1	1	1	

Територіальні особливості розвитку окремих складових рівня життя населення дають можливість виділити райони, що характеризуються відмінностями інтегрального показника рівня життя населення. У результаті дослідження побудовано картосхему, на якій виділено чотири внутрішньо обласні регіони з різним рівнем життя населення (рис. 1).

При оцінюванні рівня життя населення важливо враховувати позитивні аспекти (по-

казники-стимулятори) і негативні (показники-дестимулятори) [19]. Для порівняння результатів аналізу рівня життя населення Львівської обл. ми скористалися методикою оцінки рівня і якості життя С. Кушнарєва [8]. На основі даної методики усі показники розглядали як рівнозначні. Для оцінки обрано три групи показників (індикаторів) рівня життя населення, зокрема, економічні, соціальні та екологічні.

Рис. 1. Рівень життя населення адміністративно-територіальних утворень Львівської обл. у порівнянні з середнім в Україні

У результаті інтегральної оцінки вище перелічених показників отримали дані, подані у табл. 2. З аналізу інтегральних показників рівня життя населення Львівської обл. (рис. 2) можна зробити висновок, що найнижчі інтегральні показники (0,71-0,79) характерні для північно-західної і центральної частини області.

Близькими до середнього по області показника (1,00) є рівні життя населення у Буському (1,01), Бродівському (1,02) та Миколаївському (1,06) районах. Вищі від середнього показники (більше 1,00) простежено в Перемишлянському (1,28) і Кам'яно-Буському (1,40) районах. Найвищим цей показник є в м. Львові (2,66).

Як бачимо, результати двох оцінок суперечать одна одній. Так, якщо за першою методикою Жовківський і Яворівський райони належать до регіонів з нижчим від середнього по країні рівнем життя, то при врахуванні нових показників, у тім числі дестимуляторів, Жовківський і Яворівський райони належать до регіонів з найнижчим рівнем життя населення. Проте простежено і певну відповідність, зокрема, за результатами двох оцінок до регіонів зі значно нижчим від середнього рівнем життя населення віднесено Старосамбірський і Тур-

ківський райони; до регіонів з нижчим від середнього рівнем життя – Городоцький, Жидачівський, Золочівський і Сокальський райони; до регіонів з вищим від середнього рівнем життя – м. Львів.

Висновки. Збільшення кількості показників для оцінки рівня життя населення не обов'язково приведе до уточнення результатів спрощеної методики. Чим більшу кількість показників вводити для оцінки, тим більш несподіваним може виявитися результат.

Таблиця 2

Оцінка рівня життя населення Львівської обл. за показниками-стимуляторами

Адміністративні райони	Середньомісячна заробітна плата	Коефіцієнт народжуваності	Забезпеченість населення житлом	Забезпеченість медичним персоналом	Забезпеченість лікарняними ліжками	Книжковий фонд бібліотек	Місця в кінотеатрах	Місця в клубах
Бродівський	1,13	0,97	0,97	0,25	0,81	0,86	–	2,10
Буський	1,03	1,21	1,03	0,23	0,71	1,34	–	2,30
Городоцький	1,02	1,09	1,09	0,33	0,83	0,94	0,60	1,50
Дрогобицький	0,95	1,12	1,09	0,17	0,50	1,02	–	1,40
Жидачівський	1,07	0,99	1,02	0,24	0,80	0,94	–	2,10
Жовківський	0,99	1,15	0,86	0,26	0,65	0,56	0,50	1,30
Золочівський	1,06	1,00	0,93	0,28	0,88	0,87	–	1,70
Кам'янка-Бузький	1,47	1,18	1,04	0,23	0,71	0,87	2,90	1,80
Миколаївський	1,23	1,15	1,01	0,21	1,47	1,08	–	1,30
Мостиський	0,98	1,14	1,04	0,23	0,62	0,94	0,70	2,10
Перемишлянський	1,17	1,11	1,04	0,26	0,87	0,88	–	2,40
Пустомитівський	1,10	1,09	1,21	0,19	0,34	0,39	–	1,10
Радохівський	1,00	1,07	1,01	0,23	0,65	0,98	–	2,80
Самбірський	0,94	1,08	1,00	0,14	0,51	0,93	–	2,10
Сколівський	1,21	1,45	0,93	0,25	0,56	1,11	–	1,60
Сокальський	1,63	1,05	0,90	0,20	0,75	0,72	0,70	1,70
Старосамбірський	0,97	1,05	0,92	0,19	0,81	0,90	1,00	1,80
Стрийський	1,55	1,04	1,01	0,29	0,56	1,05	–	2,20
Турківський	1,04	1,45	0,95	0,19	0,83	0,81	–	1,60
Яворівський	1,06	1,29	0,80	0,23	0,69	0,68	0,40	0,80
м. Львів	1,33	0,91	0,81	1,10	1,95	1,70	0,50	0,10
Середній по області	1,24	1,04	0,91	0,50	1,16	1,08	0,40	1,00
Середній по країні	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Закінчення табл. 2

Оцінка рівня життя населення Львівської обл. за показниками-дестимуляторами

Адміністративні райони	Коефіцієнт смертності	Рівень безробіття	Захворюваність на алкоголізм	Захворюваність на наркоманію	Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення	Інтегральна оцінка	Ранг
Бродівський	1,02	2,50	0,65	0,64	0,33	1,02	5
Буський	1,06	0,94	1,01	–	0,26	1,01	6
Городоцький	0,97	0,78	0,84	–	0,99	0,92	11
Дрогобицький	1,01	1,50	0,55	–	0,43	0,89	13
Жидачівський	1,21	1,44	0,72	0,11	0,54	0,93	10
Жовківський	0,85	0,83	0,66	0,21	0,38	0,71	18
Золочівський	0,99	2,56	0,46	0,33	0,26	0,94	9
Кам'янка-Бузький	0,99	0,78	0,86	0,13	5,19	1,40	2
Миколаївський	0,88	1,78	0,83	–	0,73	1,06	4
Мостиський	0,97	0,89	1,17	–	0,35	0,93	10
Перемишлянський	1,29	2,00	3,12	0,19	1,03	1,28	3

Пустомитівський	0,87	0,61	1,14	0,41	0,60	0,75	16
Радехівський	0,99	1,06	0,94	0,16	0,29	0,93	10
Самбірський	0,93	1,56	0,85	0,29	0,35	0,89	13
Сколівський	1,06	1,06	0,54	–	0,14	0,90	12
Сокальський	0,94	0,72	0,88	0,16	1,95	0,95	8
Старосамбірський	0,99	1,22	0,68	0,10	0,24	0,84	15
Стрийський	0,89	0,83	0,65	0,58	0,92	0,96	7
Турківський	0,95	1,44	0,31	–	0,15	0,88	14
Яворівський	0,70	1,17	0,83	0,31	0,34	0,72	17
м. Львів	0,72	0,39	1,10	0,86	23,05	2,66	1
Середній по області	0,85	0,94	0,93	0,53	1,04	0,89	
Середній по країні	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	

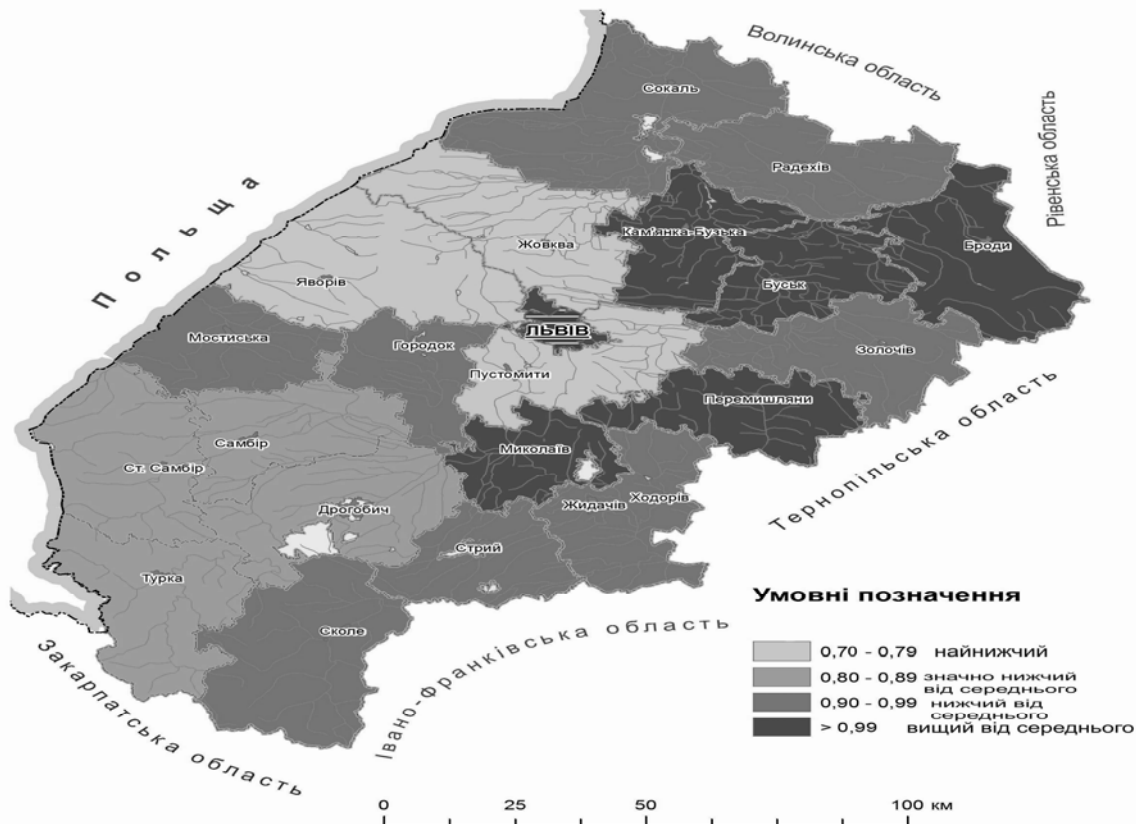

Рис. 2. Рівень життя населення адміністративно-територіальних утворень Львівської обл. за показниками-стимуляторами і показниками-дестимуляторами

У цілому, до показників-індикаторів, які характеризують рівень і соціально-економічні умови життя населення Львівської обл. належать: видатки бюджету на фінансування соціально-культурних заходів, дані демографічної статистики, показники зайнятості, доходів і витрат населення, інформація щодо житлових умов, охорони здоров'я, освіти, показники пенсійного забезпечення та соціальної напруги.

Інтегральний індекс людського розвитку Львівської обл. у 2012 р. становив 3,9988 – це 4 рейтингове місце (після Харківської, Закарпатської і Чернівецької областей). Протягом 2005-2012 рр. найменше значення його простежено в 2007 р. 3,6675 (8 рейтингове місце). За складовими, у тім числі, відтворення населення – 4 місце, соціальне середовище – 2, комфортне життя – 6, добробут – 18, гідна праця – 13, освіта – 9 місце [15].

Література:

1. Богуцький О. Аналіз соціально-економічної категорії рівня життя населення України / О. Богуцький // Україна: аспекти праці. – 1998. – № 2. – С. 43–47.
2. Ватченко О. Б. Дослідження рівня життя населення в Україні / О. Б. Ватченко, Д. С. Козенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. – 2010. – № 4. – С. 22–28.
3. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація : [монографія] / І. В. Гукалова;

- Інститут географії НАН України. – К., 2009. – 347 с.
4. Довкілля Львівщини: статистичний збірник. – Львів. – 2013. – 114 с.
  5. *Кизим Н. А.* Качество жизни населения и конкурентоспособность Украины и стран ЕС / *Н. А. Кизим, В. М. Горбатов.* – Харьков: ИНЖЭК, 2005. – 164 с.
  6. Кількість населення Львівської області: статистичний збірник. – Львів, 2012. – 76 с.
  7. *Кім О.* Еколого-гігієнічний моніторинг Львівської області / *О. Кім, М. Петровська* // Матеріали студентської наукової конференції ["Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії в Україні"]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 110-121.
  8. *Кушнар'ов С. П.* Рівень і якість життя населення: [монографія] / [С. П. Кушнар'ов, В. С. Пономаренко, О. С. Кравцов та ін.]. – Х.: ІНЖЕК, 2004. – 272 с.
  9. *Мандибура В. О.* Рівень життя України та проблеми реформування механізмів його регулювання / *Д. П. Богиня* (відп. ред.). – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 258 с.
  10. *Петровська М.* Оцінка сучасного медико-демографічного стану у Львівській області / *М. Петровська* // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль: СМП "Тайп". – № 1 (випуск 29). – 2011. – С. 55–61.
  11. *Пономаренко В. С.* Рівень і якість життя населення України: [монографія] / *В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, Ф. В. Узун.* – Х.: ІНЖЕК, 2003. – 226 с.
  12. Регіони Львівщини: статистичний довідник з окремих питань соціально-економічного розвитку. – Львів, 2012. – 72 с.
  13. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соціальних досліджень, Державний комітет статистики України; за ред. *Л. М. Черенько.* – К.: Консультант, 2006. – 428 с.
  14. Склад населення Львівської області за статтю та віком: статистичний збірник. – Львів. – 2012. – 96 с.
  15. Соціальні індикатори рівня життя населення Львівської області: стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2013. – 170 с.
  16. Соціальні індикатори рівня життя населення: стат зб. / Державний комітет статистики України; відп. за вип. *І. Калачова.* – К., 2001. – 216 с.
  17. Статистичний довідник показників стану здоров'я населення та діяльності лікувально-профілактичних установ Львівської області. – Львів, 2012. – 238 с.
  18. Статистичний щорічник Львівської області за 2012 рік / Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2013. – Ч. 1. – 366 с.
  19. *Штокало Я.* Інтегральна оцінка рівня життя населення регіону (на прикладі Тернопільської області) / *Я. Штокало* // Історія української географії. – 2009. – Випуск 20. – С. 111–117.
  20. *Adamiec M., Popiolek K.* Jakość życia, między wolnością a mistyfikacją, [w:] *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1993, z. 2, s. 92–117.
  21. *Bywalec C.* Wzrost gospodarczy a przemiany poziomu życia społeczeństwa w latach 1945-1980, [w:] *Zeszyty Naukowe AE, Seria specjalna, Monografie, nr 70, Kraków, 1986, str. 264.*
  22. *Dąbrowa M.* Badania poziomu życia – metodologia konstrukcji wybranych wskaźników, [w:] *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomii w Tarnowie*, 2011, nr. 1(17), s. 67-82.
  23. *Liszewski S.* Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (program badań, pierwsze wyniki), [w:] *Folia Geographica, Acta Universitatis Lodzianensis*, 1995, nr. 20, s. 207-219.
  24. *Luszniewicz A.* Statystyka społeczna: podstawowe problemy i metody. PWE, Warszawa, 1982, str. 393.
  25. *Marczyńska-Witczak E., Michalski W.* Przestrzenne i czasowe zróżnicowanie warunków życia ludności w Polsce. Polskie Towarzystwo Geograficzne Oddział w Łodzi, Łódź, 1996, str. 68.
  26. *Narkiewicz J.* Regionalne zróżnicowanie poziomu życia ludności, [w:] *Wiadomości statystyczne*, 1996, nr. 12, s. 75-84.
  27. *Pantylej W.* Przemiany społeczno-gospodarcze a stan zdrowia ludności Ukrainy i Polski w latach 1990-2002. Wydawnictwo UMCS, Lublin, 2008, str. 300.
  28. *Sęk H.* Jakość życia a zdrowie, [w:] *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1993, z. 2, s. 110-117.
  29. *Słaby T.* Poziom życia, jakość życia, [w:] *Wiadomości statystyczne*, 1990, z. 6, s. 25.
  30. *Trzebiatowski J.* Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych, [w:] *Hygeia Public Health*, 2011, 46(1), str. 25-31.
  31. *Zborowski A.* Wybrane aspekty badań jakości i poziomu życia w dużym mieście, [w:] *Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście, XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, pod red. *J. Jażdżewskiej.* Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2004, str. 19-30.
  32. Сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekology.lviv.ua>.
  33. Сайт Головного управління статистики у Львівській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua>.

References:

1. *Bohuc'kyj O.* Analiz social'no-ekonomičnoi katehorii rīvnja žyttja naselennja Ukraїny / *O. Bohuc'kyj* // Ukraїna: aspekty praci. – 1998. – # 2. – S. 43–47.
2. *Vatčenko O. B.* Doslidžennja rīvnja žyttja naselennja v Ukraїni / *O. B. Vatčenko, D. S. Kozenko* // Deržava ta rehiony. Serija: Ekonomika ta pidprjemnyctvo. – 2010. – # 4. – S. 22–28.
3. *Hukalova I. V.* Jakist' žyttja naselennja Ukraїny: suspil'no-heohrafična konceptualizacija : [monohrafija] / *I. V. Hukalova*; Instytut heohrafiї NAN Ukraїny. – K., 2009. – 347 s.
4. Dovkillja L'vivščyny: statystyčnyj zbirnyk. – L'viv. – 2013. – 114 s.
5. *Kyzym N. A.* Kačestvo žyzny naselenija y konkurentosposobnost' Ukrainy y stran ES / *N. A. Kyzym, V. M. Horbatov.* – Char'kov: YNŽEK, 2005. – 164 s.
6. Kil'kist' naselennja L'vivs'koї oblasti: statystyčnyj zbirnyk. – L'viv, 2012. – 76 s.

7. Kit O. Ekološko-higijeničniy monitorynh L'vivs'koї oblasti / O. Kit, M. Petrovs'ka // Materialy students'koї naukovoї konferencii ["Realii, problemy ta perspektyvy rozvytku heohrafiї v Ukraїni"]. – L'viv: Vydavnyčyj centr LNU imeni Ivana Franka, 2010. – S. 110-121.
8. Kušnar'ov S. P. Riven' i jakist' žyttja naselennja: [monohrafiya] / [S. P. Kušnar'ov, V. S. Ponomarenko, O. S. Kravcov ta in.]. – Ch.: INŽEK, 2004. – 272 s.
9. Mandybura V. O. Riven' žyttja Ukraїny ta problemy reformuvannja mehanizmiv joho rehuljuvannja / D. P. Bohynja (vidp. red.). – K.: Parlaments'ke vyd-vo, 1998. – 258 s.
10. Petrovs'ka M. Ocinka sučasnoho medyko-demohrafičnoho stanu u L'vivs'kij oblasti / M. Petrovs'ka // Naukovi zapysky Ternopil's'koho nacional'noho pedahohičnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatjuka. Serija: heohrafiya. – Ternopil': SMP "Tajp". – # 1 (vyпуск 29). – 2011. – S. 55–61.
11. Ponomarenko V. S. Riven' i jakist' žyttja naselennja Ukraїny: [monohrafiya] / V. S. Ponomarenko, M. O. Kyzym, F. V. Uzunov. – Ch.: INŽEK, 2003. – 226 s.
12. Rehiony L'vivščyny: statystyčnyj dovidnyk z okremych pytan' social'no-ekonomičnoho rozvytku. – L'viv, 2012. – 72 s.
13. Riven' žyttja naselennja Ukraїny / NAN Ukraїny. In-t demohrafiї ta social'nych doslidžen', Deržavnyj komitet statystyky Ukraїny; za red. L. M. Čeren'ko. – K.: Konsul'tant, 2006. – 428 s.
14. Sklad naselennja L'vivs'koї oblasti za stattju ta vikom: statystyčnyj zbirnyk. – L'viv. – 2012. – 96 s.
15. Social'ni indykatory rivnja žyttja naselennja L'vivs'koї oblasti: stat. zb. / Holovne upravlinnja statystyky u L'vivs'kij oblasti. – L'viv, 2013. – 170 s.
16. Social'ni indykatory rivnja žyttja naselennja: stat zb. / Deržavnyj komitet statystyky Ukraїny; vidp. za vyp. I. Kalačova. – K., 2001. – 216 s.
17. Statystyčnyj dovidnyk pokaznykiv stanu zdorov'ja naselennja ta dijal'nosti likuval'no-profilaktyčnych ustanov L'vivs'koї oblasti. – L'viv, 2012. – 238 c.
18. Statystyčnyj ščoričnyk L'vivs'koї oblasti za 2012 rik / Holovne upravlinnja statystyky u L'vivs'kij oblasti. – L'viv, 2013. – Č. 1. – 366 s.
19. Štokalo Ja. Intehral'na ocinka rivnja žyttja naselennja rehionu (na prykladi Ternopil's'tkoї oblasti) / Ja. Štokalo // Istorija ukraїns'koї heohrafiї. – 2009. – Vypusk 20. – S. 111–117.
20. Adamiec M., Popiolek K. Jakość życia, między wolnością a mistyfikacją, [w:] Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", 1993, z. 2, s. 92–117.
21. Bywalec C. Wzrost gospodarczy a przemiany poziomu życia społeczeństwa w latach 1945-1980, [w:] Zeszyty Naukowe AE, Seria specjalna, Monografie, nr 70, Kraków, 1986, str. 264.
22. Dąbrowa M. Badania poziomu życia – metodologia konstrukcji wybranych wskaźników, [w:] Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomii w Tarnowie, 2011, nr. 1(17), s. 67-82.
23. Liszewski S. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (program badań, pierwsze wyniki), [w:] Folia Geographica, Acta Universitatis Lodzianensis, 1995, nr. 20, s. 207-219.
24. Luszniwicz A. Statystyka społeczna: podstawowe problemy i metody. PWE, Warszawa, 1982, str. 393.
25. Marczyńska-Witczak E., Michalski W. Przestrzenne i czasowe zróżnicowanie warunków życia ludności w Polsce. Polskie Towarzystwo Geograficzne Oddział w Łodzi, Łódź, 1996, str. 68.
26. Narkiewicz J. Regionalne zróżnicowanie poziomu życia ludności, [w:] Wiadomości statystyczne, 1996, nr. 12, s. 75-84.
27. Pantylej W. Przemiany społeczno-gospodarcze a stan zdrowia ludności Ukrainy i Polski w latach 1990-2002. Wydawnictwo UMCS, Lublin, 2008, str. 300.
28. Sęk H. Jakość życia a zdrowie, [w:] Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1993, z. 2, s. 110-117.
29. Slaby T. Poziom życia, jakość życia, [w:] Wiadomości statystyczne, 1990, z. 6, s. 25.
30. Trzebiatowski J. Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych, [w:] Hygeia Public Health, 2011, 46(1), str. 25-31.
31. Zborowski A. Wybrane aspekty badań jakości i poziomu życia w dużym mieście, [w:] Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście, XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, pod red. J. Jazdzewskiej. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2004, str. 19-30.
32. Sajt Deržavnoho upravlinnja ochorony navkolyšn'oho pryrodnoho seredovyšča u L'vivs'kij oblasti. – [Elektronnyj resurs]. – Režym dostupu: <http://www.ekology.lviv.ua>.
33. Sajt Holovnoho upravlinnja statystyky u L'vivs'kij oblasti. – [Elektronnyj resurs]. – Režym dostupu: <http://www.stat.lviv.ua>.

Резюме:

Петровская М., Пантелей В. ОЦЕНКА УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ.

Раскрыто содержание понятий "уровень жизни" и "качество жизни". Выяснено, что уровень жизни – это социально-экономическая категория, которая отражает степень развития и удовлетворения физических, духовных и социальных потребностей населения, а также условия в обществе для развития и удовлетворения этих потребностей. Концепция качества жизни выходит за рамки концепции уровня жизни, отражает общее благосостояние общества и учитывает такие категории, как удовлетворенность жизнью, свобода выбора, безопасность, социальные связи, состояние окружающей среды и т. п.

Рассмотрены подходы к интегральной оценке уровня жизни населения. К показателям индикаторов, характеризующих уровень и социально-экономические условия жизни населения Львовской области отнесены: расходы бюджета на финансирование социально-культурных мероприятий, данные демографической статистики, показатели занятости, доходов и расходов населения, информация о жилищных условиях, здравоохранении, образовании, показатели пенсионного обеспечения и социальной напряженности. Проанализирован уровень жизни населения Львовской области на основе экологических, медико-демографических и социальных показателей.

Осуществлено ранжирование территории Львовщины по уровню благоприятности условий проживания населения методом сравнения со средними показателями в Украине (среднемесячной заработной платы, уровня урбанизации, объема реализованных услуг в расчете на 1 человека, общей жилой площади на душу населения, количества врачей на 10 000 жителей) и на основе интегральной оценки показателей-стимуляторов (среднемесячной заработной платы, коэффициента рождаемости, обеспеченности населения жильем, обеспеченности медицинским персоналом, обеспеченности больничными койками, книжным фондом библиотек, местами в кинозалах, местами в клубах) и показателей-дестимуляторов (коэффициента смертности, уровня безработицы, заболеваемости алкоголизмом, заболеваемости наркоманией, выбросов вредных веществ в атмосферный воздух от стационарных и передвижных источников загрязнения).

Ключевые слова: уровень жизни, средне-месячная заработная плата, коэффициент рождаемости, коэффициент смертности, обеспеченность населения жильем, уровень безработицы, выбросы вредных веществ в атмосферный воздух.

Summary:

Petrovska M., Pantyley V. ESTIMATION OF LIFE LEVEL OF THE POPULATION IN LVIV REGION.

The concepts of life level and life quality are analyzed in the article. Life level is a socioeconomic concept, which reflects measure of the development and satisfaction with physical, psychological and social needs of the population and conditions of the society for the development and satisfaction with those needs. Concept of life quality is wider than one of life level and reflects mostly general well-being of the population. This concept takes into consideration such factors as life satisfaction, freedom of choice, social communications, environmental condition etc.

Different approaches towards integral estimation of life level are analyzed in the article. One should add to those indicators, which reflect level and socioeconomic conditions of living of the population in Lviv region such indices as: expenses of budget on socio-cultural projects, data of demographic statistics, indices of employment, income and expenses of the population, housing conditions, health care, education and social tension. Statistical estimation of life level in Lviv region is based on environmental, social, health and demographic indices.

The classification of administrative districts of Lviv region according to living conditions is done based on the estimation of the average indices in Ukraine and on integral estimation of stimulant and destimulant indices. The first classification, which is based on the estimation of the average indices in Ukraine, used the following parameters: average monthly salary, urbanisation level, amount of realized service per capita, average usable space in flats per capita, and the number of physicians per 10000 of the population. In case of the second classification the following parameters were taken into consideration: average monthly salary, birth rate, housing conditions, providing the population with medical personnel, hospital beds, libraries, sits in the movie theatres and clubs (stimulant indices) and death rate, unemployment rate, the incidence rate of mental diseases due to the use of alcohol and psychoactive substances, emissions of toxic substances into atmosphere from stationary and non-stationary pollution sources (destimulant indices).

Key words: life level, average monthly salary, birth rate, death rate, unemployment rate, housing conditions, air pollution.

Рецензент: проф. Петлін В.М.

Надійшла 04.11.2014р.

УДК 911.3

Віктор ГРУШКО

МІСТА У КУЛЬТУРНО-СЕМІОТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОСТОРІВ ТА ЗОН ПІДВИЩЕНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НАПРУГИ

Дослідження присвячено аналізу ролі міст у процесі формування і розвитку соціально-географічних просторів навколо себе. Міста розглядаються як динамічні соціальні вертикалі, які панують над оточуючим їх соціальним середовищем (жителями сіл і менших значимих міст) і втягують в орбіту породжених ними процесів людей, що проживають на досить значних відстанях від них. Таким чином формується географічний простір впливу міст, який набуває вигляду своєрідних "ізоляцій" спадаючої інтенсивності, конфігурація котрих під впливом інших міст може набувати найрізноманітніших форм, іноді на околицях свого впливу співпадаючи з адміністративними, державними, цивілізаційними, геополітичними кордонами, а іноді – поширюючи свій вплив всупереч суб'єктивно встановленим межам.

Ключові слова: міста-матриці, цивілізація, геополітичний простір, культурно-семіотичний процес, таласократія, телурократія, Нові Єрусалими.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим і одночасно недооціненим на сьогодні аспектом суспільно-географічних

досліджень залишається дихотомія сприйняття географічного простору, з одного боку, як світу об'єктів і перешкод, які позиціонуються до